

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

Филология және әлем тілдері факультеті
Факультет филологии и мировых языков

IV ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ

Алматы, Қазақстан, 2017 жыл, 4-21 сәуір

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

атты студенттер мен жас ғалымдардың
халықаралық ғылыми конференциясы
Алматы, Қазақстан, 2017 жыл, 10-13 сәуір

IV МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАРАБИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ

Алматы, Казахстан, 4-21 апреля 2017 год

Международная конференция студентов
и молодых ученых
«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

Қазақстан, Алматы, 10-13 апреля 2017 г.

IV INTERNATIONAL FARABI READINGS

Almaty, Kazakhstan, April 4-21, 2017

International Scientific Conference of
Students And Young Scientists
«FARABI ALEMI»

Almaty, Kazakhstan, April 10-13, 2017

Алматы
«Қазақ университеті»
2017

АХМЕТ А БАЛА ТІЛІНІҢ ИНТОНАЦИЯЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕРІН ДАМУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	246
АХМЕТЖАНОВА А. МЕКТЕПТЕ АҚЫН-ЖАЗУШЫЛАРДЫҢ ӨМІРБАЯНЫН ОҚИТУ ТАРИХЫНАН.....	246
АХМЕТОВА А.М. ХХІ ҒАСЫРДАҒЫ ҚАЗАҚ РОМАНЫ ЖӘНЕ «МӘНГІЛІК ЕЛ» КОНЦЕПЦИЯСЫ.....	248
БАЗАРБАЕВА М.М. БИЛИНГВ ЖАЗУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ КОНЦЕПТ.....	248
БЕКТУРОВА Э.К. МЕТАФОРЫ КАК СПОСОБ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ КУЛЬТУРЫ.....	249
З.САРМОЛДАЕВА. МӘДЕНИ ЛЕКСИКА - ҰЛТТЫҚ САНАНЫҢ ҚАЙНАР КӨЗІ.....	250
ГУЛИЕВА Г.С. КУЛЬТ КОНЯ В ГЕРОИЧЕСКОМ ДАСТАНЕ ТЮРКСКИХ НАРОДОВ « КЕРОГЛЫ»	251
ДЮСЕНОВА Л.М. ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ РОМАНА ШАРЛОТТЫ БРОНТЕ "ДЖЭЙН ЭЙР"	253
ӘБДІМАНАП М. ЕСЕНБЕРЛИННІҢ «КӨШПЕНДІЛЕР» ТРИЛОГИЯСЫНДАҒЫ «МӘНГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫНЫҢ КӨРКЕМДІҢ КӨРІНІСІ.....	254
ЗНАЛРАКБАУ N.M. FEATURES OF THE USE OF EUPHEMISMS IN ADVERTISING TEXTS	254
БАЯУОВА А.Б. МИФ– КАК ПРОТОТИП И ИСТОЧНИК ХУДОЖЕСТВЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ЛИТЕРАТУРНОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ (НА МАТЕРИАЛЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ С.САНБАЕВА)	255
МҰХАМЕТКЕРІМ М. ӘЛ-ФАРАБИ ҒЫЛЫМИ МҰРАЛАРЫН ПРАГМАСТИЛИСТИКАЛЫҚ АСПЕКТІДЕН ЗЕРТТЕУДІҢ МАҚСАТЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ	256
ӨТЕПОВА Ж.С. ЛИРО-ЭПОСТЫҚ ЖЫРЛАРДАҒЫ САЛТ-ДӘСТҮР АТАУЛАРЫНА БАЙЛАНЫСТЫ КӨНЕРГЕН СӨЗДЕР.....	257
САЙБЕКОВА Н.У. А.БАЙТҮРСЫНҰЛЫ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ЖАЗУЫ.....	258
СОКОЛОВА Е.А. РОЛЬ АРТ-ТЕРАПИИ В РЕЧЕВНОМ РАЗВИТИИ.....	258
ТАСБОЛАТҚЫЗЫ Б. БАҚ МӘТІНДЕРІ : ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТІЛДІК-МЕНТАЛДЫҚ КЕҢІСТІК.....	259
ТАТТИМБЕТОВА К.О. ЖАНР «ДНЕВНИКА» В ТВОРЧЕСТВЕ И.П. ЩЕГОЛИХИНА	260
ТОҚБАЕВА З. М. ӘЛЕМНІҢ ТІЛДІК БЕЙНЕСІНДЕГІ ҚҰҚЫҚТЫҚ ИДОЛОГИЯ	261
ЖАНБЫРБАЕВ Б.А. АҢЫЗДАН АҚИҚАТ ТУДЫРҒАН ӘБІШ КЕКІЛБАЕВ	261
ШАНАЕВ Р.У. ЖАНР БАЛЛАДЫ В ЛИРИКЕ О. СУЛЕЙМЕНОВА	263
ЖЕНИС Н. ЖАНРОВЫЕ ПОИСКИ ОЛЖАСА СУЛЕЙМЕНОВА В КИНЕМАТОГРАФЕ.....	264
Ли Ин. ОСОБЕННОСТИ НЕВЕРБАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ В РУССКОЙ И КИТАЙСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ	265
ТӨЛЕНБИ Ә. КӨМЕКШІ СӨЗДЕРДІҢ ТІЛ БІЛІМІНДЕ ЗЕРТТЕЛУІ	265
АБИЛЬДИНА К.Д. ВЗАИМОСВЯЗЬ САМООЦЕНКИ И ЯЗЫКА.....	266
ИДРИСОВА А.А. ТІЛ МЕН ОЙЛАУДЫҢ БАЙЛАНЫСЫ	267
САЛИМЖАНОВА А.Д. РЕЧЕВОЕ ОБЩЕНИЕ В СЕМЬЕ	268
СЕРГАЗИНА А.К. РАЗВИТИЕ ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ МОЛОДЕЖИ.....	269
КНАИРУШЕВА У.Е. COMPETENCE IN THE EDUCATIONAL SYSTEM.....	270
SHANAYEV R.U. TO THE PROBLEM OF DISCOURSE ANALYSIS AS A LITERARY METHOD OF RESEARCH	270
ZHENIS N.N. TO THE PROBLEM OF FORMING THE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE STUDENT	271
АЛМАС Л.А. РУССКАЯ ФРАЗЕОЛОГИЯ В ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ	272
БАИЗОВА Ж.А. О НЕКОТОРЫХ ЯЗЫКОВЫХ ОСОБЕННОСТЯХ СКАЗОК ДЛЯ ДЕТЕЙ К.И. ЧУКОВСКОГО.....	273
ЧИФТДЖИЕР Б. КОНТЕКСТУАЛЬНЫЕ СИНОНИМЫ В «ЗАПИСКАХ ОХОТНИКА»	274
И.С. ТУРГЕНЕВА.....	275
ЛИ СЯО О НЕКОТОРЫХ ОСОБЕННОСТЯХ ПОВЕДЕНЧЕСКОГО ЭТИКЕТА КИТАЙЦЕВ.....	275
ЛЮ ЖОНАНЬ РУССКАЯ ФРАЗЕОЛОГИЯКАК ОТРАЖЕНИЕ КУЛЬТУРЫ, ИСТОРИИ, МЕНТАЛИТЕТА НАРОДА.....	276
ИБРАЕВА Д.С. СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ДВУЯЗЫЧИЯ В КАЗАХСТАНЕ.....	276
ИТЖАНОВА Н.Б. ИЗУЧЕНИЕ ГРАММАТИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ.....	277
АФНАСЬЕВА А.С. СУБЪЕКТНОЕ ВОПЛОЩЕНИЕ КАТЕГОРИЙ «ТУТ-БЫТИЯ» И «ТАМ-БЫТИЯ» В РОМАНЕ Г. БЕЛЬГЕРА «ДОМ СКИТАЛЬЦА».....	278
БИАХМЕТ Т. К ИЗУЧЕНИЮ ДИАЛОГА КУЛЬТУР В ТВОРЧЕСТВЕ МОРИСА СИМАШКО	279
ІСКАКОВА А.Т. SPECIFICS OF ROMANTICISM OF W.IRVING'S PROSE OF "SPANISH PERIOD"	280
ХАЙРУШЕВА Е.Е. О ТВОРЧЕСКОМ ВЗАИМОДЕЙСТВИИ РУССКОЙ И КАЗАХСКОЙ КУЛЬТУР.....	281
NAUBAY B.N. IMAGE OF MAN AT WAR IN D.SNEGIN'S PROSE	281
Naubay B.N. PRINCIPLES OF RECONSTRUCTION BAUYRZHAN MOMYSHULY'S IMAGE IN D.SNEGIN'S PROSE.....	282

Әлемнің тілдік бейнесінің концептілердегі көрінісін тілдің лексикалық қабатының негізінде кең әлемде тануға болады. «Әлемнің тілдік бейнесі» концептілердің бойында көрініс табады. Концептке ұлттық тұрғыдан келгенде сөз астарының беретін мағынасына көңіл бөлу керек. Қапдайда бір ұлттың ұлттық танымымен жеке тұлғасының танымы концептілер бойынан көрінеді. Концептінің беретін түсінігі тек тіл арқылы ғана емес, сонымен бірге тілдік емес құралдар (сөзім ескілі) негізінде де танылады деген қағидаларда баршылық. Б. Жұмағұлованың пікірінше: «қарапайым дүние бейнесі мен ғылыми дүние бейнесінің шекараларын анықтау мәселесі концепт ұғымының пайда болуына және дамуына ықпал жасады. Бұл термин тіл білімінде логикадан алынған» дегенді айтады [2, 111]. Бүгінгі күні ғылыми айналымда концепт мәселесі лингвистика ғылымында лингвофилософиялық, лингвокогнитивтік, лингвомәдениеттанымдық, этнолингвистикалық аспектіде қарастырылуда.

Билингв жазушылардың шығармаларындағы әлемнің тілдік бейнесін байқауға болады. Р. Сәйсенбаевтың «Қашқын» повесінде қазақтың ұлттық танымы көрсетілген. Мысалы: «Терпенис золотом вознаграждается, батыр [3, 41]. Бұл жерде жазушы сабыр түбі – сары алтын деген мағынасында қолданып отыр. Яғни кез келген әркеттің соңы жақсылықпен аяқталатын жеткізген.

«На одного батыра хватит и одной пули» [3,32], - бұл жерде өлім мен өмір туралы айтылған. Біздің алып отырған мысалдарымыз қазақ халқының дүниетанымын көрсететін ұлттық концепт деп қарауымызға болады. Жазушының шығармасында әлемнің тілдік бейнесін көрсетілсді.

МЕТАФОРЫ КАК СПОСОБ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ КУЛЬТУРЫ

Бектурова Э.К.

Под руководством Кенжеханова К.К.

Казахский национальный университет имени аль-Фараби

Метафора в конце XX в. предстаёт более сложным и важным явлением, чем это казалось ранее. Она пронизывает язык, культуру, науку, жизнь, весь мир. Было установлено, что метафоры являются сознания, метафорическое видение мира современные психологи склонны связывать с генезисом человека и, соответственно, человеческой культуры.

Метафора – одно из самых загадочных явлений языка. При всем разнообразии определений метафоры: «Метафора есть перенесение необычного имени или с рода на вид, или с вида на род, или с вида на вид, или по аналогии». Метафора как языковое явление встречается не только в устной речи, но также и в письменной. Огромное значение метафоры состоит в использовании ее в художественных произведениях. Нет ни одного автора, который не воспользовался бы метафорическим переносом для того, чтобы в ярких красках описать героев, различные явления и действия.

Хотя проблема метафоры волнует ученых на протяжении двух тысяч лет, но рассматривается она чаще всего либо как стилистическое средство, либо как художественный прием. Лишь в последние десятилетия внимание лингвистов и философов переключилось на исследование онтологии метафоры (Н.Д.Арутюнова, В.Н.Телия, Б.Блэк, Дж.Лакофф, М.Джонсон, Н.Д.Бессорабова, А.И.Ефимов, А.П.Чудинов, В.К.Харченко и др.).

Создавая свою теорию метафоры, Дж.Лакофф и М.Джонсон отмечали: «Метафора пронизывает нашу повседневную жизнь, и не только язык, но и мысль, и действие. Наша обычная концептуальная система, в терминах которой мы думаем и действуем, является метафорической по своей природе». Согласно их теории, люди ищут метафоры для того, чтобы более точно реализовать в своем сознании «абстрактный» концепт, как уже существующий, так и отсутствующий. Ученые называют метафору фундаментальным чувством, помогающим понимать мир, они говорят о метафоре как о средстве оформления реальности. Метафора – мощное средство познания, когда новый концепт постигается путем сопоставления со старым, уже известным. Механизмы аналогии вводятся через принцип фиктивности. Метафора «начинается» с этого принципа, живет им и умирает, если он перестает осознаваться во внутренней форме наименования (В.Н.Телия).

Метафора загадочна и другим: в ней реальность ускользает, как бы прячась от мысли. Тогда-то перед нами начинает возникать вторая, куда более глубокая и насыщенная, роль метафоры в познании. Мы нуждаемся в ней не просто для того, чтобы, найдя имя, довести наши мысли до сведения других, – нет, она нужна нам для нас самих: без нее невозможно мыслить о некоторых особых, трудных для ума предметах. Она не только средство выражения, но и одно из основных орудий познания.

Действительно, метафоры придают идеям, находящимся за порогом строгого логического осознания и формулирования, конкретную форму, тем самым позволяют их осознать.

Рождение метафоры связано с концептуальной системой носителей языка, с их стандартными представлениями о мире, с системой оценок, которые существуют в мире сами по себе и лишь вербализуются в языке. Отсюда вывод: метафора – модель выводного знания, модель выдвижения гипотез.

Перспективами дальнейших исследований в данной области является всестороннее исследование понятие метафоры, ее функции, типы и стилистическое значение.

МӘДЕНИ ЛЕКСИКА - ҰЛТТЫҚ САНАНЫҢ ҚАЙНАР КӨЗІ

З.Сармолдаева

ф.ғ.к., Г.Сабирова жетекшілігімен

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті

Қаламгер қолданысындағы мәдени лексика - сол тілді тұтынушы тұлға болмысындағы ұлттық дүниетаным сипатын айқындайтын бірден-бір тілдік белгі. Мұны қазіргі тіл білімінде "ғаламның тілдік бейнесі" деп те атайтынын білеміз. Қазақ тілінде жазу бір басқа, қазақша жазу бір басқа десек, бұл сөз иесі - қаламгер шығармашылығы үшін үлкен сын. Яғни, қазақ дүниетанымы, пайым-парасаты, қазақ мүддесі жоқ шығармаларды антропоцентристік бағыт тұрғысынан зерделеу мүмкін емес. Сондықтан бұл тұрғыдан қазақ тарихында қалатын немесе қалған шығармалардың қашан да жұлдызы биік. Осы ретте кеңес заманында өмір сүрсе де, байырғы қазақ халқының тағдыр-талайын, арман-мұратын жырлап өткен Жүмекен тіліндегі мәдени лексика оның ұлтқа жанашыр, қоғам қайраткері екенін анықтайтын қолданыс дер едік.

Осы орайда тіл-тұлға санасындағы ұлттық мәдениет Н.Уәлидің «Тілдік тұлға және оның мәдени-тілдік құзыреті» деп аталатын зерттеу жұмысының 1.3.3 тараушасында жақсы сөз болады [1, 11 б.]. Жүмекен тіліне сол тұрғыда баға беріп, өлең-сөзіне сол тұрғыдан талдай алсақ, сананы отарсыздандыру ісіне тамшыдай болса да үлес қоса алғанымыз.

Біздіңше, ғалымның айтып отырған *мәдени білім* немесе *мәдени тілдік тұлғасы* – ғалым А.Исламның «Ұлттық мәдениет контексіндегі дүниенің тілдік суреті» еңбегіндегі [2] айтатын *ұлттық тұлға* синонимі. Мәдениеттің қай-қайсы болмасын, ұлттық мәнділікке жатады. Ендеше ұлт мәдениетімен сусындап өсетін тілдік тұлға – әрі мәдени, әрі ұлттық тұлға.

Тіл мен мәдениеттің сабақтастығы дегенде, тіл-тұлғаның ұлт тілі мен мәдениетін қатар қабылдап, кәдесіне жаратуын айтамыз. Дәлірек айтсақ, тілдік тұлға тілдің тұтынушысы болумен қоса, өзі өскен топырақтың мәдениетін қоса қабылдайды. Ендеше, тілдік тұлға – ұлт мәдениетінің де тұтынушысы. Тіл ғылымы тілімен айтсақ, тілдік тұлға – тек тілдің субъектісі ғана емес, ұлттық мәдениеттің де субъектісі.

Ғалым А.Ислам тілімен айтсақ, оны құндылықтар жүйесінен тұратын дүниетанымдық, мәдени және жеке тұлғалық компоненттер құрайды. Тілдік тұлғаның табиғаты тұлғаның ұлттық мәдени сипатымен тікелей байланысты. Ұлттық тілдік тұлға – лексика-семантикалық деңгейде ғана сипатталып қоймай, сонымен қатар, ол ұлттық мәдени құндылықтарды, ұлттық менталитетті (ділді), ұлттық психологияны меңгерген және оны келер ұрпаққа бере алатын тұлға [2, 11 б.]. Орыс ғалымы В.А.Маслова да тілдегі мәдени лексиканы тұтынушы тілдік тұлғаға қатысты «лингвомәдени тұлға» терминін ұсынады және оған мынадай анықтама береді: «Лингвокультурная личность – закрепленный в языке (преимущественно в лексике и синтаксисе) базовый национально-культурный прототип носителя определенного языка, составляющий вневременную и инвариантную часть структуры личности» [3, 121 б.]. *Лингвомәдени тұлға* ұғымы – *тілдік тұлға* ұғымынан жоғары тұратын категория, өйткені бұл – тілдік тұлға ұлттық мәдени құндылықтарды жақтап, дамытушы қоғам қайраткері. Себебі, ұлттық тілдік тұлға – ұлт тілі мен ұлт мәдениетінің *рухани-мәдени* ақпаратын сатылы деңгейде толық меңгерген тілдік мәдени құзырет иесі [4, 14 б.].

Қандай болмасын, ұлттың ұлттық санасын оятып, оны тәрбиелеу – осы «ұлт жазушыларына» тиесілі. Оны «жасыру» не түсінбеу, сайып келгенде, күллі ұлттың ұлттық санасына нұқсан келтіреді.

Осыған орай тілдік таңбада екі түрлі мағына (білім) кодқа салынуы, соған сәйкес екі түрлі код болуы мүмкін. Біріншісі – *тілдік код*, екіншісі – *мәдени код*. Тілдік таңбалардың мәдени семантикасын зерттеуде осы екі түрлі мәнділікті ажырата білу қажет [1, 112 б.]. Мәселен,